

Kernramp fataal voor miljoenen trekvogels

Vijftig maal zo hoge straling gemeten bij dode vogels

Jaap Taapken

De verhoogde radioactiviteit in de lucht is een direct gevaar voor de trekvogels. De ramp van Tsjernobyl, 130 km ten noorden van Kiev, heeft niet alleen voor de mens, maar ook voor de dieren- en plantenwereld ernstige gevolgen. Een ware milieuramp die haar weerga niet kent. In Scandinavië vallen de trekvogels dood uit de lucht en wordt ook bij nog levende dieren een hoge radioactieve straling gemeten die volgens ornithologen vaak de dood tot gevolg moet hebben en op z'n minst catastrofale gevolgen moet hebben op de voortplanting van de vogels. In Zuid-Duitsland zijn de eerste onderzoeken begonnen bij pas uitgevlogen lijsterachtigen om te zien in hoeverre de neerslag invloed heeft op de ontwikkeling van de jonge dieren. Dr. C. König, oud-voorzitter van de Duitse vogelbeschermingsorganisatie: 'De bodem in Stuttgart is vergeven van de radioactiviteit en wij verwachten dat de invloed van de Russische kernramp via het voedsel, zoals wormen en andere kleine bodemdieren ernstige gevolgen kan hebben voor de gezondheid en de voortplanting van de vogels'.

Prof. dr. K.H. Voous, een der vooraanstaande ornithologen van ons land, meent dat het inderdaad goed mogelijk kan zijn, dat de kernramp ernstige gevolgen voor de trekvogels zal hebben. 'De moeilijkheid ligt in het feit, dat hiernaar nog maar weinig onderzoek is verricht, ofschoon uit de onderzoeken in Amerika na de nucleaire ramp van Harrisburg in 1979 wel gebleken is, dat vele watervogels, steltlopers en andere grotere vogelsoorten nadelige gevolgen van de ramp hebben ondervonden'. In de 'New Scientist' maakte de

dissidente Sovjetgeleerde dr. Zhores Medvedev in 1977 al bekend dat de trekvogels in hun beenderenstelsel de bewijzen meedragen van een nucleaire ramp in het zuidelijk deel van de Oeral in 1958. Het peil van strontium 90 in eenden uit de Oeral bewijst, dat de toenmaligeramp veroorzaakt werd door oude nucleaire afvalstoffen. Dr. Medvedev gelooft er in dat toen een geweldige explosie heeft plaatsgevonden met honderden dode en tienduizenden gevallen van stralingsziekte. Een gebied tussen de industriesteden Chelja-

Waar de radioactieve wolk van Tsjernobyl vrijkwam.

binks en Sverdlovsk werd zwaar verontreinigd door strontium 90 en caesium 137. Sinds maart 1982 was er een grote vogelsterfte na ontsnapping van radioactief gas uit de kerncentrale bij het Spaanse Almaraz. Volgens senator Pedro Canada in het Spaanse Hogerhuis heeft de radioactieve besmetting geleid tot massale vogelsterfte in de buurt van de 200 km ten westen van Madrid gelegen kerncentrale. Ook grote hoeveelheden vissen uit het stuwmeer en de rivier de Taag, waarop de kerncentrale zijn koelwater loost, vertoonden volgens de senator ernstige afwijkingen en misvormingen.

De enorme hoeveelheid radioactiviteit die op 27 april voor het eerst vrijkwam, veroorzaakte een radioactieve wolk van, naar de eerste berichten hebben gemeld, meer dan 1000 vierkante kilometer. Nu valt de periode van eind april tot midden mei juist in de belangrijkste trekperiode van talloze vogelsoorten, die dan massaal zowel overdag als 's nachts tot op wel een hoogte van ruim 4.000 meter doorkomen. Onderzoekingen met radar hebben uitgewezen, dat vinkachtigen overdag niet veel hoger dan 1500 meter vliegen, maar dat 's nachts vlieghoogten van 4000 tot 4200 meter niet ongewoon zijn voor deze kleine vogeltjes. Ook steltlopers kunnen tijdens de trek op 3000 meter aangetroffen worden, terwijl grotere vogelsoorten zoals kraanvogels, ganzen, ooievaars en dergelijke gemakkelijk boven de 4000 meter hoogte kunnen komen.

Enorme vluchten vogels moeten de grote wolken radioactief stof hebben doorkruist en direct na het bekend worden van de ramp maakten deskundigen zich al grote zorgen over de miljoenen trekvogels die juist eind april, begin mei op weg naar hun broedgebieden in het noorden zijn. Deze trek vindt over een breed front plaats, zowel in Europees Rusland als in Midden- en West-Europa.

Omdat er in het begin van de ramp een oostenwind heeft gewaaid, is de radioactieve wolk over een enorme breedte van trekroute verspreid. Vele miljoenen vogels moeten door de sterke radioactieve straling zijn getroffen en gedood, andere moeten met een minder zware radioactieve straling wat verder zijn gekomen, terwijl kan worden aangenomen, dat een groot deel van de overlevende dieren door de straling onvruchtbaar moet zijn geworden en daardoor niet voor de zo nodige nakomelingen zal kunnen zorgen.

Maar na deze oostenwinden die Polen en de Scandinavische landen teisterden, draaide de wind en werden ook Duitsland, Frankrijk, Italië, Griekenland en Turkije niet gespaard.

Hierdoor zullen, zoals eerst gedacht werd, niet alleen de populaties van de oostelijke trekroutes een zware klap gekregen hebben, maar ook de vogels van de westelijke trekroutes zullen gevoelige verliezen moeten lijden. In Finland hebben onderzoekers vele honderden radioactief besmette vogels aangetroffen. Natuurbeschermingsmedewerker Sepp Kotiranta: 'In onze omgeving blijken vooral de nachtegalen ernstig getroffen te zijn'. Met geigertellers onderzoeken Finse ornithologen de dode vogels op het Zuidfinse eiland Jurmo. Ornitholoog Erkki Haapala: 'Onze geigertellers slaan telkens weer sterk uit'.

Bij één op de vier trekvogels werd in Finland een vijftigvoudig verhoogde stralingswaarde gemeten. Kinderen worden gewaarschuwd geen dode of zieke vogels aan te raken. De jacht op alle trekvogels wordt, ook op ver van de ramp afgelegene plaatsen, ten sterkste afgeraden.

Professor G. Bergman in Helsinki: 'Veel van de nog levende vogels zullen zulke hoge meetwaarden hebben, dat ze spoedig aan radioactieve besmetting zullen sterven, andere zullen niet meer voor de voortplanting kunnen zorgen'.

Bij Vogelwarte Radolfzell aan het Bodensee is het dr. G. Thielke die vertelt, dat er plannen bestaan om gevangen trekvogels op radioactiviteit te onderzoeken. Thielke: 'De situatie voor de trekvogels is werkelijk in vele delen van Europa uiterst kritiek geworden'.

Ook bij vlinders werden zeer hoge waarden van radioactiviteit vastgesteld.

In Joegoslavië blijven kraaiachtigen, maar ook zangvogelsoorten zich in hun broedgebied vreemd te gedragen. Ook dit veranderde gedrag wordt toegeschreven aan de gevolgen van de kernramp van Tsjernobyl.

In ons eigen land meent men dat vele vogelsoorten hun richtingsgevoel tijdens de trek zijn kwijtgeraakt en volkomen gedesoriënteerd op de verkeerde plaatsen terecht komen. Het grote aantal waargenomen ooievaars in het westen van het land wordt daar dan ook aan geweten. Kwetsbare vogelsoorten, zoals zwaluwen en andere kleine insektenetende soorten kunnen grote verliezen hebben geleden tijdens hun trek. Op vele plaatsen van het land zijn nog nauwelijks zwaluwen teruggekeerd en men vermoedt dat ook hier de kernramp de oorzaak van is.

15 mei 1986

Na deze datum zijn inmiddels meer zaken aan het licht gekomen waar later nader op wordt teruggekeken.

Jachtverbod op trekvogels

De stichting 'Mondiaal Alternatief' en 'Het Vogeljaar' vinden dat er in verband met de kernramp in Tsjernobyl in de EG een algeheel jachtverbod moet komen op trekvogels.

Als gevolg van de ramp zijn al veel trekvogels omgekomen en het is aannemelijk dat er ook gevolgen zijn voor 'de reproductie van de overlevenden', aldus beide stichtingen in op 10 juni verstuurd brieven aan A. Fairclough, de directeur-generaal milieu, consumentenbescherming en nucleaire veiligheid van de Europese Commissie en de ministers Braks en Winsemius.

In navolging heeft ook de Belgische vogelbescherming zich tot de Europese Commissie gewend en hebben onder meer de Vogelwacht Haarlem en de Oostbrabantse Vogelwerkgroep brieven verzonden aan minister Braks. De stichtingen vinden bovendien dat op korte termijn een onderzoek moet worden ingesteld naar de gevolgen van de kernramp voor de trekvogels en de ecologische culturen waarvan ze deel uitmaken. Hangende het onderzoek zou er een algeheel jachtverbod komen.

Op 17 juli 1986 antwoordde minister Braks het volgende *'Bij terugkeer van de trekvogels in Nederland zal ik onderzoek doen verrichten naar mogelijke besmetting van deze vogels als gevolg van de kernramp in Tsjernobyl. Afhankelijk van de bevindingen van dit onderzoek zal ik mij beraden over eventueel te nemen maatregelen'*.

In 'De Nederlandse Jager' van 24 juli 1986 (jaargang 91, nummer 15, bladz. 345) staat echter het volgende dat een ander licht op deze kwestie werpt:

'Van de Directie Natuur', Milieu en Faunabeheer van het ministerie van Landbouw en Visserij ontvingen wij de volgende mededeling: Tsjernobyl

Ten einde mogelijke negatieve effecten van de kernramp bij Tsjernobyl op de conditie en

de eetbaarheid van het wild na te gaan worden in de komende maanden representatieve wildsoorten onderzocht op radio-actieve besmetting. Deze door het ministerie van Landbouw en Visserij uitgevoerde screening moet worden gezien als een voorzorgsmaatregel. Op grond van de resultaten van de screening van konijnen en reewild bestaat vooraansnog niet de verwachting, dat consumptie van in Nederland bemachtigd wild moet worden ontraden.

Indien de uitkomsten van het onderzoek anderszins uitwijzen, zal daaraan door het ministerie van Landbouw en Visserij onmiddellijk ruime bekendheid gegeven worden'.

De Commissie van de Europese Gemeenschappen te Brussel antwoordde in een schrijven van 11 juli aan de stichtingen onder meer:

'Met belangstelling hebben wij kennis genomen van de inhoud van uw brief van 10 juni j.l., Wij delen uw verontrusting over de schade die kan zijn toegebracht aan de vogelstand ten gevolge van het ongeluk te Tsjernobyl. Helaas is het ons om budgetaire redenen momenteel niet mogelijk om in het kader van het Europees Jaar van het Milieu gelden uit te trekken voor zulk een uitgebreid onderzoek. Het zal u ongetwijfeld niet onbekend zijn dat de Europese Commissie ernstige bezuinigingen moet doorvoeren.

Wat betreft het voorzitterschap van het Nederlandse Nationale Comité: waar u reeds een afschrift van uw brief aan minister P. Winsemius hebt doen toekomen, menen wij dat hij voldoende op de hoogte zal zijn van uw opvattingen in deze'.

In De Courant Het Nieuws van den Dag van zaterdag 26 juli 1986 verscheen een exclusief paginagroot artikel door Jaap Taapken 'Nucleaire catastrofe viel net in de grote vogel-trekperiode. Kernramp fataal voor miljoenen trekvogels'. Hierin wordt nader ingegaan op de gevolgen van de ramp bij Tsjernobyl voor de vogels.